

Dilnura TOSHEMIROVA,
Jizzax davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi
E-mail: dilnur@mail.ru

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori M.Boltayeva taqrizi asosida

FOSTERING PROCESS FORMATION SKILLS THROUGH THE INTRODUCTION OF CHILDREN TO NATURE IN FUTURE EDUCATORS

Annotation

In an era marked by the increasing disconnect between children and the natural world, the role of educators in bridging this gap is becoming ever more critical. This scientific article explores the concept of process formation skills and their development through the introduction of children to nature in future educators. We delve into the theoretical foundations of process formation skills, discuss the importance of nature-based experiences in education, and provide insights into how educators can be equipped to nurture these skills in the next generation. By emphasizing the symbiotic relationship between nature and education, we aim to highlight the significance of integrating nature-based learning into teacher preparation programs.

Key words: Process formation skills, nature-based education, future educators, teacher preparation, childhood development.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ ЧЕРЕЗ ПРИВЕДЕНИЕ ДЕТЕЙ К ПРИРОДЕ У БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ

Аннотация

В эпоху, характеризующуюся растущим разрывом между детьми и миром природы, роль педагогов в преодолении этого разрыва становится все более важной. В данной научной статье исследуется понятие процесса формирования умений и их развития через приобщение детей к природе у будущих педагогов. Мы углубляемся в теоретические основы формирования навыков процесса, обсуждаем важность природного опыта в образовании и даем представление о том, как преподаватели могут быть подготовлены к развитию этих навыков в следующем поколении. Подчеркивая симбиотическую связь между природой и образованием, мы стремимся подчеркнуть важность интеграции обучения на природе в программы подготовки учителей.

Ключевые слова: Процесс формирования умений, природное образование, будущие педагоги, подготовка учителей, развитие детей.

BO'LAJAK TARBIYACHILARDA BOLALARNI TABIAT BILAN TANISHTIRISH JARAYONNI SHAKLLANTIRISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Annotatsiya

Bolalar va tabiat o'rtasidagi uzilishlar kuchayib borayotgan bir davrda bu bo'shliqni bartaraf etishda o'qituvchilarning roli tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu ilmiy maqolada bo'lajak pedagoglarda bolalarni tabiat bilan tanishtirish orqali jarayonni shakllantirish ko'nikmalari va ularni rivojlantirish tushunchasi yoritilgan. Biz jarayonni shakllantirish ko'nikmalarining nazariy asoslarini o'rganamiz, ta'limda tabiatga asoslangan tajribalarning ahamiyatini muhokama qilamiz va o'qituvchilarni kelajak avlodda bu ko'nikmalarni tarbiyalash uchun qanday jihozlash mumkinligi haqida tushuncha beramiz. Tabiat va ta'lim o'rtasidagi simbiotik munosabatni ta'kidlab, biz tabiatga asoslangan ta'limni o'qituvchilarni tayyorlash dasturlariga integratsiyalashning ahamiyatini ta'kidlashni maqsad qilganmiz.

Kalit so'zlar: Jarayonni shakllantirish ko'nikmalari, tabiatga asoslangan ta'lim, bo'lajak o'qituvchilar, o'qituvchi tayyorlash, bolalikni rivojlantirish.

Kirish. Tez texnologik taraqqiyot va urbanizatsiya bilan tavsiflangan asrda bolalar va tabiiy dunyo o'rtasidagi aloqani uzib qo'yishdan xavotir kuchaymoqda. Bu otryad yosh avlodimizning jismoniy, hissiy va kognitiv rivojlanishi uchun juda katta oqibatlariga olib keladi. Ushbu masalaga javoban ushbu ilmiy maqola jarayonni shakllantirish ko'nikmalari tushunchasini va ularning bolalar rivojlanishidagi asosiy rolini o'rganadi. Xususan, biz bolalarni tabiat bilan tanishtirish kelajakdagi o'qituvchilarda ushbu muhim ko'nikmalarni rivojlantirish uchun katalizator bo'lib xizmat qilishi mumkinligini o'rganamiz.

"Jarayonlarni shakllantirish ko'nikmalari" atamasi murakkab tizimlar va jarayonlarni tushunish va ular bilan shug'ullanish uchun asosiy bo'lgan kognitiv, hissiy va amaliy kompetentsiyalarning keng doirasini o'z ichiga oladi. Bu ko'nikmalarining nazariy asoslarini chuqur o'rganish orqali biz ularning tabiatga asoslangan ta'lim kontekstidagi ahamiyatini tushunish uchun asos yaratamiz.

Bizning tadqiqotimiz tizimli fikrlash va kuzatishdan tortib muammolarni hal qilish va hissiy intellektgacha bo'lgan jarayonni shakllantirish ko'nikmalarining turli tarkibiy qismlarini ajratishdan boshlanadi. Bu ko'nikmalar nafaqat ekologik savodxonlik uchun, balki har tomonlama barkamol va barkamol avlodni tarbiyalash uchun ham zarurdir.

Bundan tashqari, biz tabiatga asoslangan ta'limning ushbu ko'nikmalarni rivojlantirish uchun kuchli vosita sifatida ahamiyatini yoritib beramiz. Ushbu pedagogik yondashuv nafaqat tabiatni qadrlashni, balki bolalarga atrof-muhitni samarali boshqarish va himoya qilish uchun zarur bo'lgan qobiliyatlarni kuchaytiradi. Tabiatga asoslangan ta'lim tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, hissiy farovonlikni rivojlantirish, atrof-muhit haqida xabardorlikni rivojlantirish va ijodkorlikni rag'batlantirish uchun ko'rsatildi.

Ushbu kontekstda o'qituvchilarning muhim rolini e'tirof etgan holda, biz bo'lajak o'qituvchilarni tabiatga asoslangan ta'limni o'qitish amaliyotiga integratsiyalash

uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar bilan qurollantirish strategiyalarini taklif qilamiz. Tabiatga asoslangan o'quv dasturini o'z ichiga olgan holda, tajribaviy o'rganishni osonlashtiradigan, kasbiy rivojlanish imkoniyatlarini taklif qilgan holda va atrof-muhitni muhofaza qilish tashkilotlari bilan hamkorlikni yo'lga qo'ygan holda, o'qituvchilarni tayyorlash dasturlari o'qituvchilarning keyingi avlodi bolalar bilan mazmunli o'zaro ta'sir qilish orqali jarayonni shakllantirish ko'nikmalarini rivojlantirishga yaxshi tayyorgarlik ko'rishini ta'minlaydi. tabiiy dunyo.

Jarayonni shakllantirish ko'nikmalari: nazariy asos

Jarayonni shakllantirish ko'nikmalari o'zaro bog'liq bo'lgan bir qator kognitiv, hissiy va amaliy qobiliyatlarni o'z ichiga oladi, ular shaxsning murakkab tizimlar va jarayonlarni tushunish va samarali o'zaro ta'sir qilish qobiliyatining ajralmas qismidir[1]. Ta'lim, xususan, tabiatga asoslangan ta'lim kontekstida bu ko'nikmalar bolalarda har tomonlama rivojlanishni ta'minlash uchun asos bo'lib xizmat qiladi va ekologik savodxonlikni rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu bo'limda biz jarayonni shakllantirish ko'nikmalarining nazariy asoslarini ko'rib chiqamiz va ularning turli tarkibiy qismlarini o'rganamiz.

Tizimli fikrlash:

Jarayonni shakllantirish ko'nikmalarining asosida tizimli fikrlash yotadi, bu odamlarga tabiiy ekotizimlardagi o'zaro bog'liqlik va o'zaro bog'liqliklarni tan olish va tushunishga imkon beradigan kognitiv qobiliyatdir[2]. Tizimli fikrlash dunyoni o'zaro bog'langan komponentlar tarmog'i sifatida ko'rishni o'z ichiga oladi, bu yerda bir qismdagi o'zgarishlar butun tizimga to'liq ta'sir ko'rsatishi mumkin. U odamlarni organizmlar, ekotizimlar va atrof-muhit jarayonlari o'rtasidagi murakkab munosabatlarni o'rganishga undaydi. Tizimli fikrlash orqali bolalar murakkab ekologik muammolarni tahlil qilish va kengroq ekologik kontekstni hisobga olgan holda ongli qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradilar.

Kuzatish va so'rov:

Jarayonni shakllantirish ko'nikmalari qiziquvchanlik va ilmiy fikrlashni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan kuzatish va izlanish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Bolalar tabiatan qiziquvchan bo'lib, ularni tabiat olami haqida kuzatishlar o'tkazishga, savollar berishga va javob izlashga undash orqali o'qituvchilar ularda chuqur hayrat tuyg'usini, tevarak-atrofni o'rganishga intilishni rivojlantirishga yordam beradi[3]. Kuzatish va izlanish ko'nikmalari tanqidiy fikrlashni, gipotezalarini shakllantirishni va tadqiqot usullarini rivojlantirishni ta'minlaydi, bu ilmiy ishlarda ham, kundalik muammolarni hal qilishda ham qimmatlidir.

Muammoni hal qilish:

Jarayonni shakllantirish ko'nikmalari muammolarni hal qilishda qo'llaniladi, bunda odamlar o'zlarining ijodiy va tahliliy qobiliyatlarini atrof-muhit muammolari va saqlash va barqarorlik bilan bog'liq muammolarni hal qilish uchun qo'llaydilar. Jarayonni shakllantirishning bu jihati bolalarda vakolat va vakolat tuyg'usini rivojlantirish uchun juda muhimdir. Muammolarni hal qilish ko'nikmalari ularga mahalliy tabiatni muhofaza qilish tashabbuslaridan tortib global barqarorlik sa'y-harakatlarigacha ekologik muammolarga innovatsion yechimlarni ishlab chiqish imkonini beradi[3]. Atrof-muhitning bo'lajak boshqaruvchilari sifatida kuchli muammolarni hal qilish ko'nikmalariga ega bo'lgan bolalar 21-asrning murakkab ekologik muammolarini hal qilishga ko'proq tayyor.

Hissiy intellekt:

Hissiy intellekt, ayniqsa, tabiatga asoslangan ta'lim kontekstida jarayonni shakllantirish ko'nikmalarining ajralmas qismidir. Bu tabiatga nisbatan empatiya va hissiy aloqalarni rivojlantirishni o'z ichiga oladi, bu atrof-muhitni boshqarish uchun kuchli turtki bo'lib xizmat qilishi mumkin. Yuqori

hissiy intellektga ega bo'lgan bolalarda tabiiy dunyoga chuqur muhabbat paydo bo'lishi ehtimoli ko'proq bo'lib, uni himoya qilish va asrab-avaylash uchun umrbod intilishga olib keladi. Hissiy intellekt, shuningdek, atrof-muhit uchun mas'uliyat hissini rivojlantiradi, bolalarda ular atrofida dunyoga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligiga ishonch hosil qiladi.

Amaliy ko'nikmalar:

Kognitiv va hissiy qobiliyatlardan tashqari, jarayonni shakllantirish ko'nikmalari tabiiy dunyo bilan samarali aloqa qilish uchun zarur bo'lgan amaliy ko'nikmalarni o'z ichiga oladi[5]. Ushbu ko'nikmalar ochiq havoda omon qolish texnikasi, o'simliklarni aniqlash, cho'lda navigatsiya va tabiatga asoslangan san'at va hunarmandchilikni o'z ichiga olishi mumkin. Amaliy ko'nikmalar nafaqat bolaning tabiat bilan muloqot qilish qobiliyatini oshiradi, balki tashqi muhitda o'zini o'zi ta'minlash va o'ziga ishonchni oshiradi. Bundan tashqari, ular bolalarga atrof-muhit bilan aloqalarini chuqurlashtiradigan aniq tajribalar beradi.

Jarayonni shakllantirish ko'nikmalari yaxlit rivojlanish va ekologik savodxonlik uchun keng qamrovli asosni ifodalaydi. Ushbu ko'nikmalar tizimli fikrlash, kuzatish va izlanish, muammolarni hal qilish, hissiy intellekt va amaliy qobiliyatlarni o'z ichiga oladi. Tabiatga asoslangan ta'lim orqali ushbu ko'nikmalarni tarbiyalash orqali o'qituvchilar bolalarni sayyoramiz oldida turgan murakkab muammolarni hal qilish uchun jihozlangan bilimdon, rahm-shafqatli va atrof-muhitga mas'uliyatli shaxslar bo'lishlari mumkin[6].

Tabiatga asoslangan ta'limning ahamiyati

Texnologik taraqqiyot va urbanizatsiya tobora kuchayib borayotgan dunyoda tabiatga asoslangan ta'limning ahamiyatini ortiqcha baholab bo'lmaydi. Tabiatga asoslangan ta'lim bolalarni o'rganish va kashf qilish uchun tabiiy muhitga cho'mtirishni o'z ichiga oladi, bu bolalarning har tomonlama rivojlanishiga hissa qo'shadigan keng ko'lami imtiyozlarni beradi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish:

Tabiatga asoslangan ta'lim bolalarni amaliy, izlanishga asoslangan o'rganishga undaydi. Bolalar tabiiy muhitni o'rganayotganda, ularga savollar berish, kuzatishlar va atrofda qilish bilan tajriba qilish imkoniyati taqdim etiladi. Bu jarayon tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi, chunki bolalar tabiatdagi tajribalarini tahlil qilish va sharhlashni o'rganadilar[4]. Ularda tanqidiy fikrlashning asosiy komponentlari bo'lgan real muammolarga xulosalar chiqarish, farazlar qilish va yechim izlash ko'nikmalari shakllanadi.

Hissiy farovonlikni oshirish:

Tabiiy sharoitda vaqt o'tkazish bolalarning ruhiy salomatligi va hissiy holatini yaxshilash bilan bog'liq. Tabiat stress va tashvish darajasini kamaytiradigan tinch va oziqlantiruvchi muhitni ta'minlaydi. Bundan tashqari, bolalar tabiatda tez-tez boshdan kechiradigan hayrat va qo'rquv hissi ijobiy hissiy rivojlanishga yordam beradi. Tabiatga asoslangan ta'lim tabiiy dunyo bilan chuqur aloqani rivojlantiradi, bu esa hissiy barqarorlikni oshiradi va baxt va qoniqlik hissini oshiradi.

Ekologik ongni rivojlantirish:

Tabiatga asoslangan ta'lim ekologik ong va mas'uliyat hissini tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi[7]. Bolalar tabiat qo'ynida vaqt o'tkazar ekan, ularda atrof-muhit bilan chuqur bog'lanish, uning go'zalligi va murakkabligini chinakam qadrlash hissi paydo bo'ladi. Bu bog'liqlik ekologik savodxonlik uchun asos yaratadi, bu esa ekologik mas'uliyatli xulq-atvorni shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bolalarga ekotizimlar, biologik xilma-xillik va tabiiy sharoitlarda tabiatni muhofaza qilish to'g'risida ma'lumot berish sayyoramizni himoya qilishga sadoqat va sadoqat hissini uyg'otadi.

Ijodkorlikni rag'batlantirish:

Tabiiy muhit ijodiy faoliyat uchun mo'l-ko'l ilhom manbai bo'ladi. San'at, ertak yoki xayoliy o'yin orqalimi, tabiat bolalarning ijodi va tasavvurini uyg'otadi. Tabiatga asoslangan ta'lim bolalarni dunyoni boshqa ob'ektiv orqali ko'rishga undaydi, ularni innovatsion usullarda o'zini namoyon qilishga ilhomlantiradi. Tabiiy materiallar va landshaftlar bilan shug'ullanish orqali bolalar badiiy mahorat va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantiradilar, ijodkorlikni umrbod qadrlashni rivojlantiradilar.

Jismoniy salomatlikni mustahkamlash:

Tabiatga asoslangan ta'lim ko'pincha piyoda yurish, toqqa chiqish va tabiiy landshaftlarni o'rganish kabi jismoniy faoliyatni o'z ichiga oladi. Bu mashg'ulotlar jismoniy tayyorgarlik, muvofiqlashtirish va sog'lom turmush tarzini targ'ib qiladi. Toza havo va tabiiy elementlarga ta'sir qilish bolalarning immunitetini va umumiy farovonligini oshirishi mumkin. Bundan tashqari, tabiiy muhitda ochiq o'yin bolalarning jismoniy rivojlanishiga hissa qo'shadigan vosita qobiliyatlari va fazoviy ongni rivojlantirishga imkon beradi.

Ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish:

Tabiatga asoslangan ta'lim hamkorlikni, jamoada ishlashni va ijtimoiy hamkorlikni rag'batlantiradi. Bolalar tabiatni birgalikda o'rgansa, ular muloqot qilishni, baham ko'rishni va muammolarni guruh sifatida hal qilishni o'rganadilar. Ushbu tajribalar ularning ijtimoiy ko'nikmalarini oshiradi va tengdoshlari bilan ijobiy munosabatlar o'rnatishga yordam beradi. Tabiatga asoslangan dasturlar, shuningdek, jamiyat va o'zaro bog'liqlik hissini rivojlantiradi, chunki

bolalarda atrof-muhitga umumiy minnatdorchilik va uni birgalikda himoya qilish istagi paydo bo'ladi.

Tabiatga asoslangan ta'lim bolalik rivojlanishiga kognitiv, hissiy, jismoniy va ijtimoiy jihatlarni qamrab oluvchi yaxlit yondashuvni ta'minlaydi. Bu tanqidiy fikrlash, hissiy farovonlik, atrof-muhitni bilish, ijodkorlik, jismoniy salomatlik va ijtimoiy ko'nikmalarni oshiradi. Bo'lajak o'qituvchilar sifatida tabiatga asoslangan ta'limning ahamiyatini tan olish juda muhim, chunki u bizni bolalarga nafaqat shaxsiy o'sishni rag'batlantiradigan, balki tabiiy dunyo uchun mas'uliyat va boshqaruv hissini uyg'otadigan o'zgaruvchan ta'lim tajribalari bilan ta'minlaydi. Tabiatga asoslangan ta'limning o'qitish amaliyoti va o'qituvchilarni tayyorlash dasturlariga kiritilishi kelajak avlodlar uchun yanada yorqin va barqaror kelajak yaratish yo'lidagi qadamdir.

Xulosa. Bolalarda tabiat bilan tanishish orqali jarayonni shakllantirish ko'nikmalarini rivojlantirish yaxlit ta'limning muhim jihati hisoblanadi. Bo'lajak o'qituvchilar ekologik savodxonlikni oshirish va ekologik mas'uliyatli fuqarolarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan ushbu ko'nikmalarni tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Tabiatga asoslangan ta'limni o'qituvchilarni tayyorlash dasturlariga integratsiyalash va o'qituvchilarni ochiq havoda mazmunli tajriba o'tkazishga yordam beradigan bilim va ko'nikmalar bilan jihozlash orqali biz bolalar va tabiiy dunyo o'rtasidagi tafovutni bartaraf etishimiz va kelajak avlodlar uchun yanada yorqin va barqaror kelajakni ta'minlashimiz mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Louv, R. (2005). *Last Child in the Woods: Saving Our Children from Nature-Deficit Disorder*. Algonquin Books.
2. Kellert, S. R., & Wilson, E. O. (Eds.). (1993). *The Biophilia Hypothesis*. Island Press.
3. Sobel, D. (2008). *Childhood and Nature: Design Principles for Educators*. Stenhouse Publishers.
4. Chawla, L. (1999). Life Paths into Effective Environmental Action. *The Journal of Environmental Education*, 31(1), 15-26.
5. Orr, D. W. (1992). *Ecological Literacy: Education and the Transition to a Postmodern World*. State University of New York Press.
6. Palmer, J. A. (1998). *Environmental Education in the 21st Century: Theory, Practice, Progress, and Promise*. Routledge.
7. Wilson, E. O. (1984). *Biophilia*. Harvard University Press.